

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

ЛИСТ ЗА ШКОЛУ И УЧИТЕЉЕ

Бр. 13.

У Новом Саду, 1. септембра 1909.

Год. II.

САДРЖАЈ: Шта не сме изостати из нових школских књига. Др. Л. Марковић. — Научна и морална филозофија Rene Worms. Превод Ж. Раковића, учитеља у Торњи. — Заједничка седница или учитељска скупштина? — Школа и настава: Учитељски течај. — Наредбе Шк. С. о школ. књигама; о установљењу плате при распису стечаја; о распореду часова. — Учитељство: Скупштина срп. учитељског конвикта. — Учитељска скупштина у Србији. — Из школске самоуправе: Решења епарх. школ. одбора бачког о заједничкој седници. — † Катица Косовчева, учитељица, — Белешке. — Књижевни оглас.

Шта не сме изостати из нових школских књига.

Школски Савет је недавно наредио, да се штампају нове школске књиге за наше српске верске школе. Одбор за састављање школских књига није пружио широј публици нацрт и оглед, из којег би се видело, каква га начела руководе при том послу и како та начела мисли извести. Зато не знам, да ли ће у новим школским књигама и народна *хигијена* добити места а њој свакако треба отворити вратнице у школске књиге, које треба да дају школској деци сва потребна основна знања, којима ће моћи себе у животној утакмици што успешније одржати.

Сваком посматрачу и пријатељу народном је врло добро познато, да је *здравље* нашег народа а поглавито *здравље* нашег највећег друштвеног реда: наших *сељака* врло *рђаво*. Нико тако не гине од *сухе болести* (плућне туберкулозе), као наш сељак. Од оних 70 хиљада људи које сваке године суха болест у Угарској покоси, српских сељака је врло велик број. Суха болест је постала правом *народном сриском* болешћу, од које гине свет као у најкрвавијем рату. А овај рат са сухом болешћу је и *крвав и без краја*: траје већ десетинама година овако крвав а нема велике наде, да ће се то пустошење *сухе болести* убрзо окончати.

Уз суху болест тамане друштво нашег сељака и све разноврсне *заразне болести*. Према државној угарској статистици *четвр-*

тина свих смртних случајева пада на *заразне болести*. Код нас Срба ће *заразне болести* косити и више од четвртине, јер код нас Срба на жалост *нема веровања*, па *нема ни страха* од *заразних, кужних болести*, које се преносе с човека на човека, као што се пламен преноси са тршчаре на тршчару. Наш сељак није скоро ни мало просвећен о *заразама*. Он ни не слуги, да *заразе* имају своје *сићушно семе*, које се преноси *рукама, оделом, обућом, болесничким хракотинама, изметинама и свима предметима*, који су долазили у додир или са *болесником* непосредно или са *људима и стварима*, које су се пре тога додиривале са *болесником* и за њих се прилепило које живо семе, која жива *заразна клица*.

Кад наш ратар и сељак не зна, шта су *заразе*, кад не зна како се *шире са човека на човека*, онда је сасвим природно, да се *не зна и не уме да чува од заразних болести*. Зато и *страдава од врућице, од скрлетине, мрјаса, гуш боље, вратобоље, богиња, срдобоље, туберкулозе, полних зараза*. Што му сада *ретко залази у госте куга и колера*, то није његова *заслуга*, већ је *заслуга лекарске науке*, која је пронашла, шта је *узрок тим двема страховитим заразама* и нашла *поуздане* начине, којима се та два *немила госта одбијају са људског прага*. *Лекарска наука* је дала у *руке народима и државама лек против куге и колере* и зато могу државе да *већ у пристанишним*

градовима угуше колеру и кугу, ако је разни трговачки бродови случајно донесу из Индије и других заражених земаља. Само зато не може колера и куга да данас продре дубље у Европу, бар кроз просвећене европске државе не. Кроз Русију се колера још понајлакше може да прокријумчари у Европу зато, јер је тамо још много непросвећених народа и Перуса, где се лекарска наука и њени представници још нису настанили и уврежили. Тамо где државна власт има згоде, да спроведе оно, што лекарска наука варајује, тамо заразне болести не могу дугачко беснети, нити могу угушити велике хрце људских живота.

Велика је народна невоља и то, што не умемо да *отхранимо децу*. Деце до седам година умире толико исто сваке године, као свих других живих створова од седме па до стотините године. Срећом, Срби се после Рушњака у Угарској најбоље плоде, али крај свег тог доброг плођења, *слаб нам је прираст*, јер нам *врло много деце помре*. И тако ми Срби заостајемо с прирастом и иза Мађара Немаца, Румуна и Словака, од којих се боље плодимо.

Кад разбирамо од чега умару деца испод 7 година, видећемо, да су и ту у првом реду криве заразне болести а код деце у првој, а и у другој години, *разне цревне и стомачне болести*, које долазе од *рђавог, невештог, непрактичног хранења и неговања* мале деце. Међу децом испод 7 година умиру највише баш деца *у првој години* а то је знак, да се баш прве године дете најмање чува од болештина Код неговања и отхрањивања деце није доста само велика материнска љубав — те, хвала Богу имамо некада и сувише код наших ратара — него и *разборитост*, која ће свагда знати оценити, шта је детету од користи а шта од штете. Разборити родитељи неће никада питати у главним питањима шта хоће дете, већ шта хоће и заповеда детиња корист и детињи напредак.

И *силне друге болести* насрћу на наше сељаке, који не знају, како да се владају и од њих бране.

Зато би *Школски Савет* врло добро урадио, када би *наредио* одбору за састављање школских књига, да остави места у књи

гама и за *најосновнија и најглавнија начела народне хигијене*. У школским читанкама треба да се проговори о *заразним болестима*, њиховим узроцима, ширењу и успешном сузбијању. Са тим у вези треба рећи коју о разумном хранењу, здравој води, *здравом стану*, да не буде вештачко кљило и расадиште заразама, као до сада, затим о оделу, разумном неговању тела, о чистоти, сунчању и ветрењу као најпростијим и најјефтинијим сузбијачима кужних болести. Треба опширније проговорити о разумном хранењу и неговању деце а засебан одељак треба посветити народној болести: туберкулози и у плућима и у другим органима и деловима људскога тела и засебан одељак о пијанству и последицама му. Речју: треба *најглавније одељке* народне и појединачне хигијене пренети у школске књиге, да се та прекорисна знања деци усаде у крв, те ће као људи и своје гесе од тога знања имати огромне користи а уједно ће бити и *апостоли* те науке међу оним својим друговима и саљудима, који до те науке нису могли да дођу и њене користи за своје добро употребе.

За овај посао би био најпозванији г. др. *Милан Јовановић-Батут*, професор хигијене на београдском универзитету. Он потпуно познаје и хигијену и све невоље нашег народа у свима крајевима Српства а уз то је изврстан познавалац српскога језика, те ће умети школској деци дати и *добре и разумљиве* поуке и упутства.

Народна хигијена је прокрчила пута себи у школске књиге просвећених народа. Ни ми Срби не смемо у том погледу заостати. И зато молим Школски Савет, да ову моју напомену пријатељски прихвати.

Н. Сад.

Др. Лаза Марковић.

Научна и морална филозофија.

Rene Worms.

Превео с француског Живојин Раковић, учитељ — Торња.

(Наставак.)

ОДЕЉАК IX.

Метод физичних наука.

Физично-кемиске науке су имале исти почетак и развитак који и математске. Примера ради узећемо ону партију ових наука

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У која говори о тежини. Јасно је да су људи прве појмове о тежини стекли једноставном опсервацијом (посматрањем): мотрећи како тела падају на површину земље или покушавајући, да сам дигне поједине предмете, човек је створио себи преставу о „тешкој ствари“. Ту су преставу осведочили многобројни покуси чињени у ту сврху у почетку наивно (ови опити пређашњих старих морали су бити врло слични покушају детета које је шибу бацило у воду да види, хоће ли се сама подићи), затим све рефлексивније и научније (Оглед Монгол-џера. Он је напунио једну лопту топлим неким гасом, да би се могао уздићи у ваздуху). Овим посматрањима и покусима човек је сазнао, да разноврсна тела пису подједнако тешка: те је од то доба навикао да их групише у две или три велике категорије; то му беше прва класификација. Њоме је тежио да даде једно ошће име овим разноврсним категоријама, да одреди лака, тешка тела итд. Увоређујући свакојаке разноврсне опсервације међу собом, чинећи покусе на посе у ту цел, ускоро се дође индукцијом до закона о падању тела и његове прецизне формуле. Потом је човек размишљао о пронађеној већ формули, изводио из ње конзеквенције и доводио ју у везу са другим откривеним већ, физичним законима, тако је дедукцијом изводио становите законе; то је методички развитак ових закона који данас састављају највећи део научног истраживања.

Напомињемо да су шест нама познатих научних поступака (опсервација, експериментисање, класификација, дефиниција, индукција, дедукција) поступно били у служби прошлим вековима ради конституисања поменуто партије физичних наука. То није све: хипотезе и аналогиије су такођер играле своју улогу; јер пре него што су закони научно доказани, о законима тежине владају куриозни назори, хипотезе које је научењак измислио ослањајући се на аналогију феномена. Улога хипотеза биће знатна и по ослобођењу уског знања о тежини с обзиром на интегритет (целокупност) ове физичне науке. Ми знамо да разноврсне гране физично-кемиских наука по природи ствари нису ништа друго до ли делови

једне исте целине. Феномени, у којима наука последњих времена види производ извесних „сила“, тежина, звук, светлост, електрицитет, топлота итд., данас нам се испољавају као разне излике једне једине појаве, кретања. Према томе судимо, да у физичној природи само једна врста појава постоји, појава кретања и једна само врста закона закон кретања, све појаве и физични закони јесу само особите форме кретања и његових закона. Ну, ова смела редукција свију физичних сила на унитет (јединство) јесте *хијотеза*. Таква је, дакле, највиша идеја савремене физике.

Зато нека нам буде овде дозвољено да таћи се тежње данашње физичне науке у погледу њеног конституисања. Нећемо узети у обзир ову значајну хипотезу унитета свих физичних сила. Поставићемо опћи закон кретања и покушаћемо да из њега изведемо законе разних облика кретања (звук, топлота итд.).*) Да видимо како се у томе понашају саме математске науке. И оне, бар мање апстрактне међу њима: геометрија, механика, астрономија почивају на опћој хипотези која постоји о савршено-правим линијама у природи, о савршено равним површинама. (Ова претпоставка није непосредно истинита, пошто ми у реалним телима не видимо савршености. Али је истинита посредно и ту су чињеницу матем. рачувања — која се сва темеље на истој хипотези — могла применити на реалне предмете, на пример у механици). Кад физичне науке буду достигле ову тачку — коју су матем. науке већ достигле — узће чисто дедуктивну форму. Међутим се посматрање неће моћи тотално изоставити, јер ће оно и на даље бити у служби оверовљењу ошће претпоставке, из које су ови закони изведени. Тако ће посматрање *in continuo* помагати својом улогом и овом идеално-савршеном стању физичних наука. И као што се с друге стране, на низ примитивних посматрања, подупирала читава

*) За модерну физичку звук, топлота и др. није ништа друго до ли мање или више брза кретања, треба само познати њихову форму и брзину и увести тај коефицијент у опћу формулу кретања, да из ове изведемо посебне облике кретања. Али је тешко знати какав је, управо, тај облик и каква је брзина сваког облика кретања.

зграда индуктивних закона, из којих су путем извађања постале прве дедукције; као што се међу њима постављаху опсервације и многи закони које је научењак извео из ове опће хипотезе која је владајућа у модерној науци; тако се и посматрање, добивши свој почетак од науке и оставши јој верна пратиља и у последњем јој добу, не може расправљати с неким омаловажавањем.

Без сумње, добро и потребно би било, да физика добије једном већ дедуктивну форму, до које стиглоше матем. науке. Ну, зато ипак немојмо држати да ће дедукција свагда бити најглавније занимање па ма оно искључиво било.

ОДЕЉАК X.

Метод природних наука.

Природне се науке развијаху истим током којим и физичне. Ну, будући су врло сложене, нису могле тако ранијо напредовати нити су се могле потпуно одати највишим научним истраживањима.

Посматрање пре свега образује саму основицу природних наука. Оне су пружиле па и данас пружају највећи део чињеница.

Има ли експериментисање какве улоге? Свакако.

1. У физиологији оно је главно једно оруђе испитивања. Оно је најбоље средство у испитивању функција животињског организма. Да би видели, на пример, како се збива предисање, ставићемо животињу у вештачки спремљену ваздушасту средину забележивши пре покуса количине разних гасова, итд.

2. Али смо поред тога држали, да експериментисање нема употребе у анатомији, тојест ако можемо одредити функције животиње, нећемо знати из ближе одредити њене органе, облике, предмет анатомије — То је заблуда: јер упознавајући средину у којој се биће налази, упознајемо уједно и његову форму. Тако на пример, обрађујући једну исту биљку у два разнолика земљишта потребе ће њене бити врло различите произвађајући њоме разне важне варијације. Тако је Дарвин могао беспрекидно, на науци основаном, акцијом у току

од више година, из ближе упознати много голубових раса. Култивисање и неговање — за научењака врло плодносни начини огледа — доприносе дакле, да упознавајући исхрану и средину живих бића, упознајемо уједно и њихове природне облике.

Посматрањем и експериментисањем упозната већ реална бића, природњак покушава да класификацијом распореди. Образовање ставова који ће учинити егзактно-истините природне поделе, јесте такођер главна једна данашња брига биологије. Класификација сама обухвата:

1. Дефиницију; јер да би могли распоредити индивидуе треба да смо их претходно дефиновали; и учинивши већ поделу тежимо, да дадемо такову једну дефиницију која ће у себи садржавати све заједничке карактерне тачке свију предмета који дотичну класу састављају.

2. Хипотезу; јер пре научног сређивања морали смо реална бића груписати, што није ништа друго до ли хипотеза на темељу аналогија истих бића.

Индукцију сада теже да уведу у биологију. Данас већ знамо, да природне врсте, у ствари, не остају непроменљиве, већ су подложне непрестаној промени утецајем начина живота, какав индивидуа проводи, и утецајем акције, коју врши средина на њу. Дакле, промена средине повлачи за собом промену организма; између те две појаве можемо одредити одношај времените и сукцесивне узрочности, друкчије речено: закон. Формулисати ове законе биће ствар индукције. — Индукција ће, дакле, показати, како се — услед спољашњих сила — жива бића лагано преображавају и ми се надамо, да ће нам она пружити један опћи закон, који ће резултирати све постепене модификације (измене). — Збуде ли се ово, дедукција ће моћи играти своју улогу. Откривши универзалну формулу еволуције бића моћи ћемо из ње извести, простим закључивањем законе извесних партикуларних преображаја, који се не би могли непосредно посматрати, али који би могли зато ипак огледом оверовити. Држимо, да ће наступити дан, када ће се природне науке уздићи до степена, на ком се сада находе физичне, тојест до индуктивног, или,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

још боље. до дедуктивног облика Овај је дан, изгледа, још доста далеко.

Заједничка седница или учитељска скупштина?

У 162. бр. „Браника“ о. г. написао је Ј. З. Медурић I. чланак под горњим натписом. Касније је назначио да због болести неће одмах продужити о тој теми. Пошто не знамо када ће он продужити о томе даље писање, то ћемо рефлектовати на овај I. чланак. Према тону којим се он служи и у оваком расправљању, ми не би били обвезни да се упуштамо у дискусију, али да докажемо и овом приликом да нам је стало до ствари и да су чињенице у том I. чл. несправно приказане, упустићемо се у тај неблагодарни посао, да докажемо што смо већ једном у главним потезима доказали.

Писац вели да онај „који у својим рукама има стручан лист, (мисли „Шк. Гл.“), не прима противна мишљења од свога и да је то због личне мржње.“ Ова тврдња већ не стоји, јер Медурић није никад шиљао у штампу „Шк. Гл.“ ни стручна ни каква друга своја мишљења. Медурић покушава да критикује представку новосадског среског учит. збора послату ЕШО за сазив заједничке седнице бачких зборована. Он одмах изриче свој суд, да та представка није сачињена ни темељно, ни озбиљно, јер се у њој истиче као најважније питање конституисање заједничке седнице. Још замера што се новосадски срески учит. збор позвао на опште немачко учитељско удружење, јер то удружење „није се могло по дотичноме параграфу конституисати док прво није параграф створило или док није имало свога статута, међутим ми нити имамо свога статута ни параграфа за конституисање заједничких седница, осим једне наредбе наше претпостављене школ. власти.“

Према овоме схватању излази да свако друштво ма се и на први договор састало, мора имати одмах своја правила и параграфе. Ми знамо да данашње друштво није још усвојило ту теорију, него како се први пут састане, било на какав договор или трајан рад, бира одмах своје часнике који одмах или касније спремају потребне прописе и параграфе. Стварање правилника, статута или како хоћете да се

зове, ствар је која се израђује према споразуму тог друштва, тако се ради свугде, тако смо и ми радили у среским седницама. Чудно је да се о овоме мора и писати кад то зна и Медурић и доказује нешто што овде није у питању.

О представци новосад. збора вели, да је пуна фраза и — једном речи да ништа не ваља ни представка ни оно што новосад. срески збор заступа.

Кад знамо какве су племените тежње руководиле новосад. срески збор у овом питању, кад знамо какво је становиште од почетка тога питања заузимао Медурић, онда нам је жао времена и овог простора што трошимо на ту бесплодну дискусију. У оваким питањима сумњати у чистоту тежња појединих кругова учитељских па чак и појединачна, то се само може код нас у нашим нездравим приликама. Напредни учитељски кругови да знају за ову бруку, незнамо да ли би имали довољно речи да нас окарактеришу. Баш та хајка која се подигла против заједничке седнице најчвршћи је и најизразитији доказ, да су нам потребни такви зборови где ћемо се на самосталној основи развијати интелектуално и стварати један радни правац, који ће млађим друговима створити прилике да не падају у такве погрешке, какве се праве са овом заједничком седницом.

Медурић замера представци ово: „говори о сувременим принципима у напредном Западу“, „највећу важност полаже на конституисање заједничке седнице“, „нема образложења због којих новосад. срез тражи ту седницу“. Он држи да „заједничка седница није потребна, ако ће се у њој обавити само конституисање, приредити изложба учила и реферисати о истима“, јер држи да имамо таквих питања да решавамо која не трпе одлагања и био би вапијући грех да се само због конституисања сазива заједничка седница.“

Даље вели: „Кад новосад. срезу на срцу лежи народна просвећеност, требао је бити за митрополијску учитељску скупштину јер од куд да само један део српских народних учитеља решава и доноси важне закључке о школи, учитељству и о народном просвећивању, а да се други учитељи и зборови из тога рада искључе? Кад се већ толико истичу у представци сувремене принципи сувременог запада, треба онда радити на најширој основи, не

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

искључујући никога из тога рада, а та најшира основа била би код нас Митрополијска Учитељска Скупштина.“

На прве две замерке Медурићеве да се говори у представи о сувременим принципима и важности конститујисања нећемо да трошимо речи, јер то је одлика сваког напредног учитељског друштва, ми из тих напредних кругова тражимо угледа за свој рад и не обраћамо пажњу на оне који се ругају томе. Замерка да „у представи нема образложења“ није исправна, јер мисао о сазиву заједничке седнице подстакао је сомборски срез, а наш новосадски срез допунио је у оном правцу како се таки рад изводи код других наших учитељских другова који су већ давно одмакли од нас. Ова представка новосад. среза само је одговор оном решењу епарх. шк. одбора, које је стало на Медурићево становиште и дужност јој је била да то изнесе што је у њој наведено, тим пре што је и у епарх. шк. одбору нерасположење против заједничке седнице, што се види и по решењу којим је та представка одбијена, где се намерно наглашава као сметња председничко питање, што је овде лако решити, ако се у томе усвоји начин рада како је у томе пракса код другог света. У ком правцу замишља новосад. срез развитак рада у заједничкој седници, јасно је то истакао у ономе што је тражио да се помоћу ових седница доведу у везу и заједнички рад, сви учитељи у митрополији, разуме се без туторства. А да је нами то било и раније на уму, доказ је решење новосад. среског збора у одбор. седници од 22. III. (4. IV.) 1907. где је на предлог Мл. Ђурошевића чл. одбора усвојено, да се поднесе предлог збору да моли сазив митропол. учит. збора, но како се са извесне стране обећавало да се на томе већ ради, то се одустало од тога, да се не би рекло да прејудикujemo икоме. Уз то је овај збор и тиме покушао да одржава везе са осталим зборовима, што је свима за које је знао да су конститујисани, саопштавао нека важнија своја решења. Но кад је изнето мишљење да се сазове заједничка седница, овај збор је то прихватио као напредније од митропол. учит. збора, једно због тога, што је по пракси у последњем епарх. учит. збору бачком од 18. и 19. апр. (1. и 2. маја) 1902. г. истакнута, да на епарх. збор долазе само изасланици учи-

тељски, а на заједничкој седници би сви били, друго зато што би рад заједничке седнице био самосталан без икакве цензуре. А све то држимо за најсувременије у школским и учитељским питањима.

Међутим Медурић који је сад за сазив митропол. учит. збора, не спомиње да у седници управног одбора ст. бечејског, где је и он члан, није прихваћено мишљење новосад. среског учит. збора, које је тамо писмено достављено: да се заједничка седница на тако широј основи организује, да обухвати и срезове у темишварској епарх., па касније и у осталим епархијама, него је на тај предлог одговорено из одборске седнице одржане у Сентомашу 23. авг. (5. септ.) 1908. г. да се то „неће ставити на дневни ред, јер се **може** потећи код евентуалних предлога“. А зашто да се такво важно питање оставља таквој неизвесности? Дакле онда, кад је новосадски срез хтео да се ради на најширој основи и обухвати сво учитељство, одбор у којем је Медурић неће то да стави ни на дневни ред, а сад Медурић „пребацује“ новосад. срезу, што неће да ради на најширој основи и да сво учитељство заједнички ради.

После овога како изгледа то сво његово садашње писање?

Ми смо све ово изнели, да се види са колико се притајеног нерасположења и намерног сумњичења војује у нас против онога рада, који је на свом месту тачан и исправан. Кад се већ и у просветним питањима не бира оружје, онда је доста жалосно, али нас то ипак неће задржати да и даље заступамо оно напредно начело у таким питањима, које усваја сав просвећени свет. У овом уверењу снажи нас све више то, што видимо да је незнатна војска, која одриче вредност том начелу, а напротив да уз истрајне старије раденике школске, сваким даном све више има млађих снага који поштују и верују у учитељске идеале, а клоне се проповеди, која не може да издржи ни најпримитивнију критику сувремених просветних погледа.

—а.

Школа и настава.

Учитељски течај.

Наредбама виших аутономних власти одређени учитељски течај одржан је у Сомбору

од 10. (23.) до 14. (27.) августа о. г. у присуству 102 учитеља и учитељице. Осим оних, који беху испослани од стране епарх. шк. одбора, било је доста учитељског света о своме трошку, по ту много више женских. Узрок тој јакој посети лежи свакако у бојазни од новог шк. закона и његове строге примене, па је учитељство сасвим појмљиво похитало, да види, да чује, да се поучи печем бољем, тачнијем, умеснијем, па да оружано тако новим знањем и нужном вештином слободно изађе пред наше властодршце, не имајући разлога да преза од укура држав. надзорника и да стрепи за своју будућност. Да ли ће им се та нада испунити (што од свег срца желимо), показаће се за најкраће време; али ако жељеног успеха не буде, не сме се кривити овај учит. течај, јер оно што ће доћи, доћиће и онако својим путем и начином и без њега, па се он у том случају ни у обзир не сме узети.

Течај је трајао свега 5 дана; предавања су одржавана до подне од 8—12, а нешто и по подне. Од аутономних власти видесмо: М. Клицина, М. Манојловића, Х. Свирчевића и П. Терзина. Распоред целог рада пак био је овакав:

23. август. Понедељак.

Од 8—9 п. п. Положај срп. нар. школе после XXVII. законског чланка од 1907. М. Клицин.

Од 9—10 п. п. О учењу страних језика у опште, са применом на учење мађар. језика. П. Терзин.

Од 10—11 п. п. Приказ нове наставне основе. М. Клицин.

24. август. Уторак.

Од 8—9. Методичка обрада градива за мађарски разговор. П. Терзин.

Од 9—10. Практичан рад из мађарског разговора. Ј. Искруљев.

Од 10—11. Распоред часова с нарочитим обзиром на неподељену 6-то разредну школу М. Клицин.

Од 11—12. Методичка обрада букварског градива из мађарског језика. П. Терзин.

25. август. Среда.

Од 8—9. Методичка обрада мађарских читачких књига. П. Терзин.

Од 9—10. Практичан рад из мађарског букварског градива.

Од 10—11. Практичан рад из мађар. читачког књига. Ј. Искруљев.

Од 11—12. Методичка обрада писмених састава из мађар. језика. П. Терзин.

26. август. Четвртак.

Од 8—9. Концентрација целокупне школ. наставе с обзиром на мађарски језик у I. П. и III. разр. П. Терзин.

Од 10—11. Практичан рад из писмених састава мађар. језика за III. и IV. разред. Ј. Искруљев.

Од 11—12. Упознавање уџбеника, упутстава и учила за учење мађарског језика. П. Терзин.

27. августа. Петак.

Од 8—9. Концентрација целокупне школске наставе с обзиром на мађарски језик у IV. V. и VI. разреду. П. Терзин.

Од 9—10. Слободан практичан рад од пријављених учитеља.

Од 10—11. Конференција о предложеној диспозицији градива, а у сврху специјалног наставног плана.

Укратко ћемо прегледати шта је све урађено на овоме течају:

М. Клицин покушао је да прикаже и протумачи поједина места у новом Школ. Закону, исто тако у новој наставној основи, донекле у вези са прописима за мађарски језик, а затим је изнео своје рефлексије и о распореду часова.

Укратко је навео, да је новим држ. законом, а § 17. уведен други дух у нашу основну наставу. Код 18. § новог школског закона, напоменуо је, да је овај ублажен каснијом министарском наредбом, у погледу наставе у повторној школи, где се неће одмах тражити да наставни језик буде мађарски, већ ће се то захтевати тек 1910/11. школ. године. Напоменуо је још у погледу наставног језика, да се свугде израђено наставно градиво на срп. језику, има употребити као подлога за обраду мађарског разговора, на часовима одређеним за мађар. језик. О § 47. који се тиче државног надзора, није потање изнео своје напомене, него је слушаоце упутио на тумачење тога § у „Митроп. Гласн.“, што ће ускоро бити објављено. У истом правцу споменуо је и о томе, како да се изврши, нови Шк. Зак. и нова држ. Наст. Основа, о чему је изишла Минист. Наредба бр. 120.000 т. г.

У Наст. Основи истакао је разлику која

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

се тражи сад у успеху из мађ. језика, према ономе што се тражило старом Наст. Осн. Што се тражило од детета свршетком VI. разр. то се сад тражи, свршетком IV. р. т. ј. да може разумљиво изрећи своје мисли речју или писмено. Разуме се, да је према овоме огромна одговорност учитељева, али учитељи морају бити практични, како би могли спремне ученике извести, јер то на њима сад стоји, а тиме да и српску школу одрже и вештином својом да отклоне опасност од наших школа, у чему ће им моћи бити на помоћи начело Коменскога о концентрацији наставе.

Као допуну градива које се има обрађивати напомиње цртање, певање и слђјд што се све поставља на шири основ и даје му се темељнији значај. Исто тако је учињено и са досадашњом Очигледном Наставом, која добија стваран значај наставе у мишљењу и у говору.

Трудио се да докаже да у шесторазредној школи, где је било недељно 144 ч. за мушке а 157 ч. за женске, није у ствари повећан број тих часова, јер сад рачуна да има просечно за свако од њих 154. Овде је урачунао и часове каталога (4—4).

У погледу словенског језика истицао је како је настава у томе пренета као почетак из II. у III. р. али да се за сада није могло више у томе учинити. У науци вере изашло се у суесрет захтевима наставе, да се градиво у појединим разредима смањи, а и словенскога текста мање унесе.

О распореду часова изнео је разлику броја часова, која је услед широког обима наставе у мађ. језику напустила. У новој Наст. Осн. напоменуо је да Шк. Сав. у школама од 1—6. разр. са једном учит. снагом, допушта да се може увести и полудневна настава, дакле, да се може распоред часова и изменити како је он израђен по распореду часова издавом од Министарства. Навео је и неке примере за друкчију поделу рада, али да се и то може тек тамо увести, где има уз школску собу још једна помоћна така просторија.

Код веронауке од 3½ часа у свих 6 разр. да се 1 час узме за слов. језик, који ће се недељом на каталогу обрађивати.

У вези са распоредом споменуо је и ко-едукацију, којој придаје важност као средству које може да утиче повољно на оплемењивање,

како код мушких женском нежношћу, тако на женске мушком одлучношћу.

Ово би у главном био преглед рада који је имао да изведе М. Клицин на овоме учитељском течају. (У 32. бр. „Митр. Гл.“ видимо да је то опширно изнесено. Ур. „Шк. Гл.“)

П. Терзин имао је задаћу да упозна слушаоце са методом учења језика. Полазећи са физиологије споменуо је захтев Коменскога, да се језик учи на основи природних ствари, у свези с тим дотакао се научне методе на основу граматизирања, још уз то Олендорфова, Жакотова, Хамилтонова метода и њихових сљедбеника Троцендорфа, Штурма, Лангенштајна, Розентала и Хајзера. Затим је тумачио још неке назоре језичких методичара, али се у том историјату изгубио, а није критички изнео резултат својих погледа о томе питању, него се дуже задржао приказом Гујен-Кареова начина учења страних језика, који се састоји у груписању појединих самосталних радња и њихових описа али и ту замера што и те групе имају по много именица. Споменуо је и Рџибилу као добар практичан извор, а изнео назоре Касае и Прајера у погледу употребе глагола у дечјем лексикону. Изнео ток Фолцовог начина, још је прешао на Берлица. Као помоћно средство учењу језика истакао је излете и добар изговор.

Приказао је методичну обраду градива из мађ. језика у буквару, и заступао мишљење да се помоћу слика обрађује. Затим ток обраде штива у II. и III. р. а затим у старијим разредима. Истакао је важност предспреме у свакој такој обради.

О писменим саставима изнео је теорију обраде. Затим је изнео назоре о концентрацији наставе с обзиром на мађарски језик. Слђјд напомиње као помоћно средство при учењу мађар. језика, а може добро послужити и као помоћно средство при обради писмених састава.

На завршетку свога предавања изнео је Терзин слике и пописе разних уџбеника, упутстава и учења и приказао слушаоцима. За учење језика препоручивао је Кареа па Упутство Крсте Малеташког, затим Фолца па Берлица, Гендера и Граму, Бенедика, па упутство што ће издати Искруљев.

Јован Искруљев напоменуо је да је своју задаћу коју му је поверио Шк. С. хтео да прошири, те је ради тога у Будимпешти про-

учавао на течају изучавање мађ. језика, где је чуо много теорије, али видео слабо праксе. Као узор истиче начин *Přizibile*, у практичном му поступку опазило се да више ради по Бенедеку и Грами. Препоручује своје Упутство израђено по директном начину, а главна су му помоћна средства: модели, слике, покрети, књиге. На првом месту, при учењу мађ. језика узима именицу, затим придев и т. д.

Приказао је начин учења при изговору *ö, ü*, а помоћу приче, фонетике (артикулације) и мимике. Затим школски ред, у чему узима у помоћ старију децу која већ владају мађ. језиком (по Бенедеку). Име и презиме (*az én nevem N.; és hogy hívjak*). Упознавао је наставак *ban, ben*.

Приказао је свој буквар и на основу тога буквара приказао Ш. одељак *z, l, o, ó*. Ту је употребио метод нормалних речи (код *z*). Приказао читаначки предмет *A hal* (за Ш. р.) и *A folyó és áló vizek* (Ш. р.) што је веома опширно израдио, тако да не одговара времену обраде на срп. језику оно што је радио на мађ. језику. Овај део рада извео је по старом начину, а не по новој Наст. Осн. У свези с читаначким предметом *A hal* приказао је како да се обрађују писмени састави.

Слободан практичан рад, који је био предвиђен распоредом рада за течај није одржан, јер се није нико пријавио.

Последњег дана расправљало се још о томе како да се специјалнише градиво мађ. језика а у вези са новом Наст. Осн.

Још је расправљано о вођењу дневника, о распореду часова. О мађ. тексту, преводу, појединих назива из словенског језика и цркв. песама и веронауке, речено је да ће Шк. С. издати упутство.

Утисци са овог течаја. На овом течају није се могло много научити; јер рад који је на њему приказан, спреман је на брзу руку а тако и рађен, јер се за пет дана не може тако опсежно градиво олако савладати. Друга је незгода, што је предавач сваки засебно спремао свој материјал, а не види се да су ти сви радови после заједнички проучени, како би се постигао потребан континуитет. Држимо да би успех течаја имао стварнија резултата, да је одржан на заједничкој седници свих учитељских зборована, да је раније заказан, како би на њега могли за времена стићи и сви они

учитељи, који се разишли на одмор у разне крајеве. На течају су требали држати практична предавања школски надзорници, да учитељи виде у којем ће правцу они заступати захтеве новог закона и нове Наставне Основе, те да би учитељи могли стећи у том правцу неку директиву. Код главнијих питања у тумачењу и обради, а тако и при упознавању методских начела, требао је бити присутан и по један државни надзорник, па евентуално и умољен да изрекне своје мишљење о правцу који се заступа на течају. То би дало јаснија појма многом слушаоцу а и охрабрило би га, да се ослободи страха што се појављивао и појављује, а строгим наредбама и њиховим тоном све јаче потенцира. Тако би се осоколило да ведрије душе гледа у Наст. Основу, у којој су добиле места многе модерне тежње данашње педагогије, но са којим се тежњама и на њихову праву западном огњишту, у многоме тек само експериментине, а не уводе се листом у све школе и наставу без разлике, јесу ли или нису издржале критику практичности и могућности друштвених и административних прилика. А све ово говори још и у прилог томе, да је Шк. Савет требао израдити специјалну Наст. Осн., јер овај прелом у нашој основној настави није обичне природе. Оно што појединац у овакој прилици изради није меродавно ни онда, кад није по среди тако значајна промена и градива и времена за наставу и њеног правца, а сад кад је то све тако рећи из основа пољуљано у нашој настави, није довољно рећи да 20. § Шк. Уредбе наређује да учитељ сам израђује специјалну Наст. Осн. (У осталом он то и не наређује за све учитеље.) Кад се уводе битне реформе у некој грани друштвеног уређења, онда не ствара директиву децентралисани појединац, него централисана, груписана снага оних људи, који реформом управљају и хоће да јој створе добар основ и да је упуте сигурним и осветљеним путем. Кад 3—400 учитеља, израде сваки по своме назору специјалну Наст. Основу, на чега ће то бити палик? А кад је изради Шк. Савет, те је додели појединим зборовима да је допуне или измену према локалним приликама свога краја, онда ће то сасвим добити друкчији облик и темељнију вредност, а многоме учитељу у овим тешким приликама скинуће с душе тежак терет и многу непријатност

и одговорност. У данашњим школским приликама дужност је наших школских власти, да са свима овим моментима рачунају, те да што више изађу на сусрет учитељству свугде где год могу.

Б. Р. М.

Наредба школског савета од 8. (21.) августа бр. Ш. С. 806/487., у ствари одобрених књига за српске народне школе у Угарској, за 1909/10. школску год. Школски савет је одобрио и за употребу у српским народним школама у Угарској прописао:

1. Црквенословенски буквар за III. разред српских православних вероисповедних основних народних школа. Издање српске манастирске штампарије у Карловцима.

2. Црквенословенска читанка за IV. разред српских православних вероисповедних основних народних школа. Издање српске манастирске штампарије у Карловцима.

3. Црквенословенска читанка за V. и VI. разред српских православних вероисповедних основних народних школа. Издање српске манастирске штампарије у Карловцима.

Све су те књиге израђене по наставној основи, коју је школски савет прописао наредбом од 29. маја (11. јунија) 1909. бр. Ш. С. 511/476.

Пошто ће остале школске књиге бити готове тек до 1. септембра 1910. године, то се 1909./10. школске године могу у српским народним школама у Угарској употребљавати осим напред наведених још само ове књиге:

А) За науку вере:

Катихизис или наука православне хришћанске цркве за српске православне ученике IV., или III. и IV. разреда основних школа, саставио др. Георгије Летић, срп. прав. епископ. Издање српске манастирске штампарије у Карловцима. (Употребљава се у III. и IV. разреду).

Библијска повест старог и новог завета за основну школу, написао прота Јован Борота. Издање српске манастирске штампарије. (Употребљава се у III. и IV. разреду).

Литургија од Ђоке Милића, учитеља.

Мала катавасија (појанка). Издање српске манастирске штампарије. — Ову књигу треба да имају ученици и ученице IV., V. и VI. разреда.

Б) За српски језик:

Буквар за српске народне школе. Издање књижарнице Милана Ивковића у Н. Саду.

Читанка за II. разред основне школе. Издање књижарнице Милана Ивковића у Новом Саду.

Читанка за III. разред основне школе. Издање књижарнице Милана Ивковића у Новом Саду.

Читанка за IV. разред основне школе. Издање књижарнице Милана Ивковића у Новом Саду.

Српска читанка за V. и VI. разред. Својина краљевине Угарске. Издање краљ. уг. свеучилишне штампарије у Будимпешти.

В) За мађарски језик:

Groó V. Magyar olvasókönyv a szerb ajkú népiskolák II.—IV. oszt. számára. Употребљава се у II. и III. разреду.

Olvasókönyv a népiskolák IV-ik osztálya számára. Irta és szerkesztette Gáspár János, átdolgozta Sebesztha Károly. Издање кр. уг. свеучилишне штампарије у Будимпешти.

Olvasókönyv a népiskolák V. és VI. osztálya számára. Irta és szerkesztette Gáspár János, átdolgozta Sebesztha Károly. Издање кр. уг. свеучилишне штампарије у Будимпешти.

Из препоручених мађарских читанака не предузимају се сва штива редом, него која одговарају наставној основи.

Г) За повесничке предмете:

Земљопис за IV. разред од Ђуре Терзина. Издање књижарнице Јована Радака у Великој Кикинди.

Општи земљопис од Јована Благојевића. Издање књижарнице Миливоја Каракашевића у Сомбору.

Слике из историје Угарске. Издање књижарнице Браће Јовановића у Панчеву.

Осим тога ваља сваки ученик и ученица да има ручне мапе, без којих се земљопис не може успешно учити.

Ученицима I. и II. разреда не даје се никакав посебан уџбеник за науку вере. Природне науке, господарство и кућарство уче се на основу обраде читанаčkih штива и учитељева предавања на основу очигледног посматрања. Исто се тако могу учити земљопис, повесница и наука о уставу без да се тражи од ученика, да имају посебни уџбеник.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Учитељима и учитељицама се у строго дужност ставља, да само овом наредбом прописане школске књиге дају ученицима и ученицама, а епархијски школски референт да се приликом инспекције школа увери о тачном испуњавању ове наредбе, те против оних, који се о њу огреше, одмах учини пријаву славном патрису, коме је дужност, да против криваца строго поступи.“

За српске вероисп. школе у Хрватској и Славонији важе исти уџбеници за науку вере, српски и словенски језик, а уз то:

Ћитанка за други razred.	} Izdanje kr. zem. tiskare u Zagrebu.
Ћитанка за трећи razred.	
Ћитанка за четврти razred.	

Земљопис, повесница, права и дужности грађана и природне науке са господарством и кућарством уче се на основу читанке.

Ученици и ученице III. разреда ваља да имају мапу жупаније, у којој се школа налази, ученици и ученице IV. разреда мапу Хрватске и Славоније, Аустро-Угарске, Европе и планиглоб.

Лукијан с. р.
Патријарх.

Отпис школског савета од 31. јануара (13. фебруара) 1909. бр. Ш. С. 115/16. о установљењу учитељске плате, кад се расписује стечај за упражњено учитељско место. Школски одбор у Ст. Сивцу, расписује стечај за учитеља са мањим беривима, него што су досад била, тим поводом је на допис бачког ЕШО. донео школски савет ову одлуку:

„Будући да према одређењу XXVII. зак. чл. од године 1907., односно према одређењу овдашње одлуке од 24. фебруара (9. марта) 1905. бр. Ш. С. 38/52 ex 1905. поједине српске православне црквене општине могу при новом попуњавању учитељских места у изванредним приликама уз дозволу надлежне епархијске школске власти променити дотадашњу учитељску плату, но, разуме се, само тако, да ова одговара гореспоменим законским чланком прописаном минимуму, дозвољава се српској православној црквеној општини у Ст. Сивцу, да расписује стечај са оним беривима, која је установила у својој скупштини од 18. (31.) децембра 1908. под бројем Ц. О. 127./1908.“

Распоред часова. Шк. Савет је наредио епархијском школском одбору темишварском,

да упути подручне органе, да у будуће распоред часова у школским дворницама истакну in fracto на српском и мађарском језику.

Учитељство.

Скупштина српског учитељског конвикта у Новом Саду одржана је 1. (14.) јула о. г. Пре скупштине одржан је парастос у свето-николајевској цркви умрлим члановима и добротворима. Око 1/2 10 сахата пре подне отпочела је скупштина свој рад, текла је глатко и брзо и довршила сав свој посао до 11 сахата пре подне.

Чим су оверени чланови, председник је отворио скупштину кратком добродошлицом и за тим је поменуо упокојене чланове из прошле године, а нарочито је ожалио покојнога Гавру Путника, као зачетника мисли за оснивање конвикта, доживотног његова потпредседника и почасног председника, као и иначе заслужног члана овог завода. Скупштина је устајањем и ускликом: слава им! одала почаст свима покојницима, завела у записник своју тугу за покојницима и наредила, да се имена свију покојника заведу у друштвену читуљу вечног спомена ради. Наредила је даље, да се у спомен покојном Гаври Путнику пошаље 20 К хрватском учитељском конвикту у Загребу као одзив на колегијални принос хрватских и немачких учитеља из Руме, који су у спомен своме почасном члану покојном Гаври Путнику приложили 20 К нашем конвикту.

Пошто је председников извештај о раду управног одбора из прошле школске године штампан и с позивом на скупштину разаслат свима члановима, узет је као прочитан, те се прешло одмах на читање рачунског извештаја и извештаја прегледачког одбора, који је изјавио, да су рачуни исправни и уредни и подноси предлог, да се изда опросница како благајнику Ђорђу Милићу, тако и управном одбору. Скупштина је издала опросницу горњим руковоацима друштвеног имања. Исто је тако саслушала и извештаје оба надзорника г. г. Таназије Костића и проф. дра Душана Радића, као и надзорнице г-ђице Меланије Татићеве и учитељице мађарског језика г-ђице Милене Мочове и узела све на знање.

Исто је тако саслушала и једнодушно примила све предлоге управног одбора, који се састоје у овоме:

1. Да се у току идуће школске 1909—10. године изведе потпуно дограђивање друштвене зграде, по првобитном плану, т. ј. да се из школајевске улице на средини трећи део целог фронта изида на сират, и да се ту смеће на пролеће женска деца, а онда с пролећа да се поруши старо здање и да се ту подигне нова зграда за 30 питомица са свима потребним просторијама. У мушком одељењу да се поруши крило, које дели стару авлију и авлију од докупљеног плаца Браће Рабштерна, те да се обе авлије споје, а зграда мушког одељења у целости изведе дуж Лазареве улице. Управни одбор, а нарочито председник и благајник овлашћени су, да могу подићи за извођење тога потребну своту до 70.000 К. која ће се прилозима и друштвеним приходима отплаћивати.

2. Да се лане укинута ужина поново издаје у току идуће школске године, а да се за то не повишава месечна пристојба, коју је скупштина задржала и за идућу годину за чланове осниваче (учитеље) по 28 К. а за чланове потпомагаче (неучитеље) по 38 К месечно за потпуно издржавање.

3. Да се повиси хонорар лечнику од 120 К. на 200 К. с тим, да сваког месеца подноси извештај о стању питомачког здравља.

4. Да се у мушком одељењу повиси уплата у Братску Касу од 2 на 4 К. годишње и да се отуда подмирују оне евентуалне штете у заводу, за које не може да се дозна, ко их је починио.

5. Да се неуредне питомачке платише казне, ако сваког месеца до 15. дана не уплате своје пристојбе, тиме, што им се дете не ће примити у конвикт за доидућу школску годину, наоко би до краја школске године измирили свој дуг.

6. Да се члановима одбора са стране у будуће подмирује путни трошак на железници и лађи, кад у седнице долазе.

На одборски предлог донесено је једногласно решење, да се умоли Његова Светост српски патријарх Лукијан Богдановић, да се прими друштвене заштите, и овлашћен је управни одбор, да у своје време саопшти скупштинску молбу Његовој Светости.

На одборски извештај, да су оба досадања надзорника у мушком одељењу поднели оставке на своја места, узела је саопштај тај скупштина на знање те је по предлогу одборском изабрала за надзорника г. дра Милана Петровића, професора новосадске српске велике гимназије, а досадашњим надзорницима увела је записничку захвалу на њихову труду и раду.

У погледу надзора решено је да за 1909. и 1910. год. буде само један надзорник и то професор. Но за год. 1910/11. кад буде довршена зграда конвикта, те и просторија буде више, да се опет узме и учитељ за надзорника.

Како ће се у току идуће школске године, по поменутом скупштинском решењу, изводити дозиравање друштвене зграде, решила је скупштина, да се за сад прими у завод највише 75 питомаца и 30 питомица, а задржи из истих разлога само један надзорник и надзорница, те је у скупштини примљено 63 питомаца, 27 питомица, који су стекли права на завод, а још 5 питомаца и 2 питомице, који се пријавили, примиће се условно, ако до 1. августа о. г. по новом календару уплате прописану чланарину; у противном случају овлашћен је председник, да може попунити та места другима, који се до 1. септембра о. г. по новом календару буду пријавили и у смислу друштвених правила одговорили својим дужностима. Одбијена су четири питомаца због болести, које се у заводу не могу трпети. Примљено је једно учитељско сироче бесплатно на рачун фонда дра Ђорђа Натошевића, и две унуке покојног добротвора Николе Кнежевића из Шурјана, и још живе добротворке Ракиле Кнежевићке.

После обављеног посла, који је био стављен на дневни ред, и предлога од управног одбора, приступило се избору часништва, који су сви једнодушно и акламацијом бирани и то: за председника и даље Аркадије Вађанин; за потпредседника: Александар Кољевић из Бач-Брестовца, за тајника и благајника: Ђорђе Милић из Новог Сада; за одборнике: а) из Новог Сада: Гавра Грбић, Ђока Михајловић, Ђорђе Милић и Мита Ђорђевић; б) са стране: Вељко П. Петровић из Земуна, Душан Поповић из Руме, Жарко Алексић из Ст. Футога, Радивој Угелац из Петроварадина, Никола Јо-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

вановић из Инђије, Јован Драговић из Каменице — сви су ови и прошле године били одборници, а као нови бирани су: Милан Ђуричић из Чуруга и Ђорђе Прерадовић из Бешке: — За прегледаче су бирани г. г. Петар Дамјановић књиговођа, Стеван Миловапов професор и Јован Вујић апотекар, сви из Новог Сада. И пошто су још изабрани: Мита Пејић из Госпођинаца, Милан Калуђерски из Старог Врбаса и Страхња Црнојачки из Каћа, да овере скупштински записник, заључно је председник седницу, а за полак један заказан је био у просторијама конвикта заједнички ручак, који је у лепу расположењу трајао до 3 сата и онда се другови разишли својим домовима, окрепљени уверењем, да су вршили хуману потребу и многим друговима и члановима народа олакшали бригу око тешког васпитног задатка њихове деце а будућних чланова српском народу.

Учитељска скупштина у Србији. На Преображење је отворена XXVI. годишња скупштина Учитељског Удружења у Србији. Још у 8 часова пре подне осећала се живост у новој основној школи у Босанској улици. Учитељи и учитељице из свију крајева дошли су, да се договоре о важним школским питањима. Тачно у 9 часова Урош Благојевић, председник главног одбора, отворио је скупштину у великој и пространој дворници, која је украшена сликама св. Саве, краља Петра и добротвора учитељске сирочади Јована Гавриловића. Одмах за тим приступило се избору часништва тајним гласањем.

За председника је изабран Илија Радосављевић, учитељ из Београда; за потпредседника изабран Живојин Радисављевић, учитељ из Трпца. Секретари су Сава Димитријевић, Босиљка Димитријевић, Милутин Филиповић, Душан Анђелковић, Душан Илић и Никола Даничић. Исто тако изабрани су одбори извештајни и одбор за молбе и жалбе.

После избора Илија Радосављевић и Жив. Радисављевић захвалили су се на поверењу. Затим су скупштини представљани изасланици и гости: г. г. Ђока Михаиловић, учитељ из Новог Сада, Стева Јаношевић, учитељ из Кленка, др. Јовановаћ-Батут, председник друштва за чување народног здравља, др. М. Ђ. Поповић, председник друштва против алкохо-

ла „Трезвеност“, Мих. Ђорђевић, народни посланик, Павле Маринковић, посланик, П. Љотић, Јов. Јовановић и други.

Илија Радосављевић, председник, прочитао је телеграфски поздрав послат краљу у Рибарску Бању.

У 4 часа по подне држана је друга седница учитељске скупштине. Прочитан је годишњи извештај, па онда буџет за 1909 и 1910. годину упућен одбору. После тога приступило се решавању о пословнику главног одбора Учитељског Удружења. Код члана трећег била је дуга и жива дискусија. Опозиција је тражила да чланови књижевног одека могу бити бирани ван главног одбора. Најзад је усвојена и та тачка онако како је предложио главни одбор у пројекту за нови пословник. После тога седница је закључена.

*

У једној соби до саме сале у савамалској основној школи друштво „Трезвеност“ приредило је малу изложбу. Ту су по зидовима поређане разне слике и табеле, на којима је очигледно представљен штетан утицај алкохола. Исто тако изложене су разне књиге и брошуре у којима „Трезвеност“ војује против алкохола.

„П.“

Из школске самоуправе.

Епархијски школски одбор бачки у седници својој од јуна месеца о. г. између осталих предмета, донео је и ова решења: „Узети су на знање радови учитељских зборова новосадског, ст. бечејског и сомборског школског среза, осим 4. тачке записника учитељског збора новосадског школског среза, што се тиче поповна сазивања заједничке седнице сва три учитељска збора у Бачкој. Заједничка седница неће се сазивати, али епархијски школски одбор је вољан сазвати епархијски учитељски збор, ако средњи зборови траже доста градива за тај збор и докажу његову потребу. — Молбе новосадског и ст. бечејског средњег збора ради ослобођења учитеља од дужности појачке у цркви, поднеће се школском савету на надлежно одлучење. Тако исто и молба новосадског средњег збора, што се тиче „специјалне наставне основе“ но ово уз приредбе епархијског школског одбора.“

Ко би мислио пре десетак година, да ће

Људи који су најжешће осуђивали свако застарело мишљење упасти у погрешке које су некад осуђивали. Али и овде се обистинила она народна реч: „Чим' поруган, тим понуђен“. „Заједничка седница неће се сазивати, али епарх. шк. одбор је вољан сазвати епарх. учит. збор, ако срески зборови имају доста градива за тај збор и докажу његову потребу.“ Кад је 1906. год. новосадски ерески збор хтео тражити сазив митрополијског учитељског збора, онда се рекло да ће то Шк. Савет учинити, сад кад се тражи заједничка седница, чека епарх. шк. одбор, да се тражи епарх. учитељски збор, и то ако има доста градива и ако се докаже његова потреба. Док су у епарх. шк. одбору седели неупућени људи ми смо така решења могли и разумети, али данас кад у епарх. шк. одбору има већи број учитеља, са којима су кругови који данас владају хтели да докажу неку правилност свога рада, ми сасвим видимо да се ту не ради о начелном становишту, о овом или оном правцу у школеском и учитељском питању, него су ту по среди лична расположења, која не могу да савладају своје антипатије према људима који слободоумније и напредније схватају питање о унапређењу наших школских и учитељских прилика. То све доказује да је тачан онај суд који је недавно „Шк. Гл.“ изнео, коме је стало до оне бесплодне распре о заједничкој седници, што ју је инсценирао прикривени одиум на учитељство новосадског среза од пре више година. Тражити „доста“ градива за учитељски збор и тражити доказе о његовој потреби, код нас где још ништа није сређено потпуно, то је заиста нов захтев и могли би рећи аферим ономе ко га је измислио. Или да се ваљда упуштамо у доказе и набрајамо градиво за збор?! То би се тек звало „умесно“, као што је и поменуто решење. Према оваком решењу у овој ствари, нисмо нимало радознали ни на оне примедбе што је епарх. шк. одбор бачки одаслао Шк. Сав. уз молбу новосад. ереског збора у ствари израде специјалне наставне основе.

—а.

Robert Riessmann: „Државна бирократија слабо се одушевљавала за тежње учитељске, да што боље развију и унапреде учитељске организације и њихов заједнички рад.“

† Катица Косовчева, учитељица.

Тихо, печујно коракнуо је анђео смрти у твоје јато учитељу! Ту му се свидео један скроман, у страни забачен бели крин, већ мало клонула лика . . . узабра га! Цветак се болно насмеши: давно те чеках, да ме опростиш ових мука, што свет зове Живот . . .

Је ли Катица умрла за то што је тако волела школу, или је толико жудила школи, да истроши сву снагу и вредноћу за кратко време, што други за по столећа, осећајући зар, да јој је кратак век досуђен? Не знам, дакле, да пресудим, тек једно је јасно, — да је школу ванредно, идеално волела. Још као ученица новосадске срп. више дев. школе показала је ванредан дар и вољу за науку. Како дакле у вишој школи тако и у учитељској школи у Сомбору кроз све разреде беше одлична ученица и крајем 1902. шк. год. стекла је диплому за учитељицу. Прве године свога учитељевања провела је у Босни у Варцар Вакуфу, затим буде наименована у будимској епархији најпре у Медини, па у Ланчуку код Мохача. Као Сремица, тежила је своје завичају, те је и дефинитиву са одликом положила. Али у пркос њеним одличним квалификацијама, и покрај светлог карактера и узорне скромности, никада јој се жеља није испунила, да постане сталном учитељицом. И у Срему дакле буде привремено постављена, најпре у Карловчић, затим у Ашањи, а крајем свога живота у Гргуревце. У том је и несретна болест надвлада, те крајем школске год. заврши за свагда свој учитељски рад и 13. (26.) јула предаде свој дух свемогућем. Премицула је у Бешки у кући свога оца.

Вечан је Твој спомен међу нама, мир пелу Твоме!

Болман, 7. VIII. 1909.

Мара.

Суза на свеж гроб

Катици Косовчевој.

Нисам Те видела слабу, бледу, где са болним плућима у упалим грудима радиш у школи; нисам Те видела скрхану и побеђену у постељи, нити слушала кратко дисање и слабо куцање твога срца; нисам гледала ужасну и страшну борбу са смрти; па не видех ни како се угасио живот Твој, Ти — чедо горке судбе!

Не видех Те на одру самртном; не чух

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

звона, што огласише смрт Твоју; не отпратих Те ни до вечне куће Твоје; не чух потмуло ударање земље о ковчег Ти; па зато не могу, да верујем.

Да, не могу, да верујем. Победила си, кад је наш уски круг у потаји стрепно, гледећи Твој нежни састав телесни, а у телу велики дух, како се бори, да истраје...

Ниси подлегла и ми смо држале, да си спасена.

Несрећно чедо! Изненада — кад смо се све радовале, да и Ти, са толиком вољом и одушевљењем, са ретком вредноћом и вољом за рад, можда због велике скромности, једва једном добијаш прилике, да радиш у школи, кад се и све млађе нарадише, Ти, најбоља међу добрима — испуне се наше старе слутње и крај школске године би крај и Твоме животу.

Катице! Мила Катице! Стојимо неме, дубоко потрешене и жалосне, што Твоје срце више не куца.

Зар нас је Твоја болест све тако дуго варала?

Зар се само зато притајала, да нас што већма ражалости?

Па сад ни слутиле шесмо, да си болесна!

Како нам беше кад питајући Љубу шта радиш и где си, (јер се ниси јављала) добисмо одговор: да си пре недељу дана отишла од куда се не враћа, да се после ужасне животне борбе и тешких мука одмараш у хладном гробу...

Кратак одговор, али довољан, да до очаја доведе оне, који Те разумеше, волеше и штоваше као другарицу и узор-девојку.

Све врлине, које могу красити створ божји: Смерност, озбиљност, вредноћа, истрајност, биетар ум и поглед на живот, красише Те; а горка судба одреди Ти, да испашташ и да се бориш као сироче без мајке.

Као да се борио горки удес са ретким врлинама и узвишеним осећајима Твојим, који беху дубоко скривени, а тек по неки пут и нашем уском кругу приступачни и ми Ти тада загледасмо у душу необична девојко!

Пратила сам Ти живот четир године. Волела сам Те и гледала у Теби узор-девојку, а жалела због несрећне судбе Твоје.

Увек ћу Те се тако сећати и само Те тако жалити.

Нећу, да знам, да Те нема, нећу, да знам,

да хладна земља крије Твоје трошно тело; нећу, да Ти желим: лаку приу земљу; јер знам, да Ти је она најлакша... а гроб најбоље место за одмор после овог горког живота на земљи.

Н. С., 8. VIII. 1909.

Милана.

Б Е Л Е Ш К Е.

Почетак школе. Уписивање ученика у срп. осн. школи у Нов. Саду обављено је 1., 2. и 3. септембра по р. к. исто тако и у забавишту.

Промене у учитељству. За учитеље у Вел. Бечкереку изабрани су Бранко Јовановић учитељ из Фаркаждина и Војин Жупански, учитељ из Омољице. — За учитеља у Врањеви изабран је Пера Зубанов, учитељ у Срп. Ченеју. — За учитеља у Госпођинци изабран је Стојан Михајловић, сврш. приправник. — За учитеља у Кули С. Турић, учитељ у Силбану.

Избори у школском савету. У седници школског савета од 8. о. м. постављен је привремено за заменика главног школског референта Павле Терзин, управитељ учитељске школе у Сомбору. Управа истих школа поверена је Божићу Борђошком. Решено је, да се у горњо карловачкој учитељској школи отворе сви разреди. За професоре у тој школи постављени су: Јован Марчетић, Урош Грбић, Олга Дракулић и Катица Михајловић. — За професора српског и немачког језика у пакрачкој учитељској школи именован је Богдан Ђорђевић. Јанку Кнежевићу подељен је допуст до Нове Године, а за његовог заменика је постављен Јанко Гарић. — За редовног професора сомборске учитељске школе именован је Коста Стојачић а за суплента Н. Продановић. — За привремене наставнице српске више девојачке школе у Сомбору постављене су Ана Михалцић, Јованка Павловићева и Терезија Лунгулова, — у новосадској вишој девојачкој Др. Мара Ђурић, — а за привременог наставника у папчевачкој вишој девојачкој школи Мита Јовановић.

Течај за учитеље. За учествовање на учитељском курсу, који ће се одржати у Сомбору, одређени су од стране епархијског шк. одбора у Темишвару следећи учитељи и учитељице, а уз обавезу, да ће у своме срезу поднети извештај о течају и држати узорна

предавања. Из В. Кикинде Љубомир Лотић; Врањева Даница Јакшићева; Вел. Бечкерека Миливој Бугарски и Софија Бугарска; из Темпшвара Ђура Терзин; Дињаша Агна Јовановићева; из Сирига Радивој Тополац и из Батање Олга Вукадиновићка. — Из бачке епархије: Душан Пејић и Д. Лесковчева из Куле. Крста Малеташки из Турije и Мара Белеслина из Аде, Милорад Борђошки из Товаришева и Вида Увалић из Ст. Паланке. — Из будимске епархије: С. Радашин из Будима, Мара Михајловић из Болмана, Л. Плавшић из Качфале. В. Гајићева из Бате. — Из вршачке епарх: Жив. Стојадиновић из Вршица, К. Поповићева из Павлиша.

Учитељско д. д. „Натошевић“ у Новом Саду, купило је себи кућу у ћурчијској улици бр. 26. Кућа се сада преоправља и за који дан биће у њој смештена књижара, а до 1. новембра о. г. преселиће се тамо и новчани завод и штампарија и остало велико стовариште књига и све друге робе што спада у књижарску и штампарску струку. Тако ћемо се моћи све боље окупљати око овог средишта учитељског, које је наша учитељска спротива била у стању да подигне и да га све боље и боље унапређује. Сваки наш друг искрено ће се зарадовати овом учитељском напретку и настојати, да ову учитељску установу што свесрдније помогне како би се што јаче оснажила и развијала.

Учитељима и учитељицама без места. Епархијски школски одбор будимски упутио је све оне подручне црквене општине, где има упражњено учитељско место, да се без одлагања распише стечај ради сталног попуњавања тих места. И све до сад установљене учитељске плате и стечајеве, одобрио је епархијски школски одбор будимски с тим, да ће се све оне плате, које не одговарају законским прописима, допунити са припомоћи из св. савског фонда а по одредбама XXVII. зак. чл. из 1907. године.

„Школски Лист“. Школски Савет поверио је професорском збору српских учитељских школа у Сомбору уређивање „Школског Листа“, који ће почети да излази 1. септембра о. г. у Карловцима. Издавач ће бити српска манастирска штампарија. Лист ће излазити 2 пут месечно, а цена ће му бити 8 круна годишње.

Одликован Србин учитељ. „Zemsky ustredni spolek jednot učitel'skych v kral. českém“ изабрао

је г. Стевана Радића, равнатеља-управитеља у Пригу, својим дописним чланом, како то јавља последњи број „Чешког Учитеља“. Радујемо се и честитамо нашем учитељском другу С. Радићу на том одликовању. Овом приликом молимо другове, да нам достављају такве појаве где су поједини учитељ или учитељица одликовани почашћу, како би с поносом могли забележити имена оних другова који заслуженим одликовањем диче све наше учитељство.

Читуља. 21. јуна о. г. умро је у Ст. Паланци умир. учитељ Јосиф плем. Јулианац у 72. год. живота. Покојник је био дуже време учитељ у Ст. Футогу, а затим у Ст. Паланци. У име учитељства опростио се с њиме у надгробној речи Јеврем Милошев учитељ и шк. управитељ у Ст. Паланци. Нека је лака земља овом старом трудбешку!

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у јуну т. г. Од Учитељског збора ниже пучке школе у Руми уместо венца пок. Гаври Путнику, бившем учитељ-управитељу те школе 20 К прилога. — Од српске црквене општине у Ади 30 К 91 пот. прилога од црквеног таса. — Од учитељског збора пучке хрватске и немачке школе у Руми уместо венца на одар пок. Гаври Путнику 20 К прилога. — Од Милице Остојићке, рођ. Стојилове, из Новог Сада 100 К, чланарине. — Од наставничког особља српске више девојачке школе у Панчеву уместо венца пок. Отилији Мајинској, наставници те школе 35 К прилога и 2 К као остатак скупљеног прилога ученица за два венца својој наставници. — Од Српске Банке у Загребу 500 К прилога. — Од Светозара Јефтића из Лознице 100 К чланарине. — Од Радивоја Петровића, учитеља у Чакову 1 К прилога. — Од Миливоја Лесковца, учитеља у Сивцу 1 К прилога. — Од Каменка Томића, учитеља у Мошорину 1 К прилога. — Од Лазара Попсавина, учитеља у Сентомашу 1 К прилога. — На свима прилозима захваљује Управа.

„Српски учитељски конвикт у Новом Саду“ примио је у јулу и августу т. г. Од Стевана Бошњака, учитеља у Ст. Футогу 20 К прилога уместо венца на одар својој сестри пок. Милени. — Од Ђорђа Ђорђевића, учитеља у Пригу 2 К ученине. — Од Милана Калуђерског, учитеља у Ст. Врбасу 50 К чланарине. — Од Радована Галовића, учитеља у Гашишту 130 К чланарине.

— Од Ане Савић, кр. поштарке у Сурчину 100 К чланарине. — Од Александра Грујића, пароха у Варјашу 100 К чланарине. — Од Радивоја Тополца, учитеља у Сиригу 20 К 40 потура чланарине. — Од Николе П. Метикоша, равн. учитеља у Боботи 50 К чланарине. — Од Јована Козобарића, пароха у Грку 25 К чланарине. — Од Адама Јовановића, учитеља у Брачевци 152 К чланарине. — Од Стазе Савићеве из Марадика 100 К чланарине. — Од друштва „Пријатељ“ у Сегедину 67 К 61 пот. прилога. — Од Николе Јовановића, равн. учитеља у Вуковару 100 К чланарине.

Шта ћемо и куда ћемо с нашим ђацима.

Све ваљане здраве Србе ђаке од 12 до 15 година, који су макар основну школу добро изучили, препоручите Привреднику, који ће их све лепо упутити и добро удомити.

За ваљану децу, за коју се Привредник заузме, збринуто је све од првог дана шегртовања, па док не одпочну своје самосталне радње. Упућујте, дакле, увек и неупућене родитеље и неразумну децу и све Србе уопште: како ваљани људи своју срећу најсигурније постизавају, макар и сиромашни били.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

Дата је у штампу врло интересантна, поучљива и врло корисна књига

НАШЕ ОТРОВНЕ ЗМИЈЕ И БИЉКЕ

(СА ГЉИВАМА)

израдио **Др. Ђорђе Радић.**

Књига је, ради бољег објашњења, украшена са уметнички израђеним сликама у слогу, а осим тога израђене су биљке и гљиве на 8 засебних табала у природним бојама, тако, да и свако дете може на први поглед из далека још познати отровну змију, биљку и гљиву. — Змије, биљке и гљиве узете су из свију српских крајева. — Штампана се на финој, сатинираној хартији.

Цена је књизи само два динара или две круне. — Пријаве на претплату могу се још сад слати на писца **Др-а Ђорђа Радића** у Београд, а новац кад књига буде готова. Скупљачи добиће књигу на име награде у фином, елегантном тврдом повезу, а осим тога уобичајени рабат 10%. — За поклањање сеоској деци, драгоценијег и лепшег поклона нема.

Београд
21. маја 1909. год.

Др. Ђ. Радић

секретар Српског Пољопривредног Друштва.

ОБЈАВА.

Г. г. учитељима овим стављам до знања, да је изашло из штампе

УШУТСТВО ЗА УЧИТЕЉЕ.

Разрада градива за мађарске разговоре у V. и VI. разреду српских народних основних школа по пропису нове мађарске наставне основе. Књига се састоји из два дела. I. део: Слике из историје Угарске, а II. део: Слике из устава угарског. Сваки предмет сам израдио у приповедачком духу, затим конверзација о предмету са потпуним питањима и одговорима на мађарском језику, а после тога превод на српском језику. Градиво сам израдио тачку по тачку као што прописује наставна основа.

I. део историје садржи ово:

Претци Мађара. Заузимање домовине. Прича о белом коњу. Лехелов рог. Мађарски главари после Арпада. Свети Стеван. Св. Владислав. Поход Татара. IV. Бела. Главари и краљеви из Арпадове лозе. Карло Роберт. Лајош Велики. Јован Хуњад. Краљ Матија — праведни. II. Лајош. Пропаст код Мохача. Распад земље на три дела. Мађарски јунаци у бојевима против Турака. (Гроф Никола Зринџи, Стеван Лошонци, Ђорђе Сонди и Стеван Добо). II. Фрања Ракоци. Марија Терезија. Прагматика санкција. Развратак данашње Угарске. Гроф Стеван Сечењи, Кошут Лајош, Деак Ференц и Фрања Јосиф I.

II. део из устава:

Породица, дужност оца и матере према деци, дужност деце према родитељима и права њихова. Забавиште. Школа: све врсте школа. Мала општина. Велика општина. Општине са градским већем. Слободне краљевске вароши. Среске власти. Управни одбори. Катастер. Груптовница. Све врсте порезе. Војска: Заједничка војска, морнарица, домобранство, новачење, војнички бегунци, ослобађање од војне обвезе, и т. д.

Књига износи четир штампана табакана, а стаје 1 круну.

Може се добити код потписаног, а адреса је:

Petrovics György, tanító, Ujvidék, Zmaj Jovanovics uteza 25. sz., даље у књижарама: „Натошевић“ и **К. Ђ. Чавића.**

У Новом Саду, 23. августа 1909. год.

Ђорђе Петровић,
учитељ.

Кава — та племенита биљка — добила је сушарницу. — Ну ова је не ће, нити хоће да потисне из дивног издрожка. Шта више она само олакшава одучење ужитка зрнате каве онама, који је из буди којег разлога не могу или не смеју да пију. Та се специјалитета зове: Франкова „Перл-раж“ или укратко „Перлро“.

Ова ће специјалитета ражи својим извреним кусом сигурно сваког љубитеља каве задовољити. Укус изварка — приређеног од ове специјалитете — тако је сличан кусу праве каве, да се готово не може веровати, да изварак, приређен од ових красних, на нашим пољанама узраслих и особитим начином пржених зрна ражи не садржава и праве каве

Пријатна и угодна горчина „Перл-ражи“ донаша са собом, да се иста чим чешће, тим радије пије. Предност овог производа лежи баш у томе, што нема оног слатког, одвратног куска, као н. пр. јечмена сладна кава, која баш због тога — кад се дуже времена пије досади.

Придода ли се том изварку јоште мало и познатог и особито обљубљеног правог „Франковог“ додатка за каву, биће исти још бољег и течнијег куска, те лепше боје.

НОВО! НОВО!

≡ РЕЉЕФ ≡

ЗМАЈ ЈОВ. ЈОВАНОВИЋА

Лик из последњег доба Змајева живота.
Ванредно леп украс за собу на зид, за школе, читаонице, гостионице и др. сличне просторије.

ЛИК ЈЕ ПОДЕШЕН САСВИМ ТАЧНО.

Величина 50 × 35 цм.

 Цена 5 К.

РАЗАШИЉЕ КЊИЖАРА
учитељског деон. друштва
„Натошевић“.

„НАТОШЕВИЋ“ УЧИТЕЉСКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО
у Новом Саду

са основном главницом од **50.000 Круна,**

препоручује браћи учитељима свој новчани завод, који прима улоге на штедњу са 4% и 4¹/₂%, издаје зајмове под повољним условима, тачно и савесно обавља сваки новчани посао, ради сваки дан, осим недеље, од 5 сати после подне, а четвртом ради од 2 сата после подне.

Препоручује своје **велико стовариште књига** забавних, поучних, педагошких, за народ, дечјих, икона, школских уџбеника, учила, развог врло доброг писаћег прибора, ванредно доброг мастила, црног и у разним бојама, оловака, гуме, јевтених и добрих задаћница, цртаће артије, цртака, креде, тушева, упијача подметача, врло финог сајдпапира у много разних боја, карата посетница, заручних, венчаних и посмртница, куверата ванредно добрих и јевтених. Концепт-папира јевтинијег него игде.

 Ова учитељска радња је веома велика. већа него икоја друга. Набавља робу из првих и најбољих извора.

Учитељска штамарија „Натошевић“ већа је од свију других штамарија. Има велику количину разних слова, украса и шара, тако да је у стању обавити сваки посао од најмањег до највећег **врло укусно** јер има велики избор материјала, **брзо и тачно**, јер има врло добре раденике, **јефтино** јер потребан материјал повлачи из творница под повољним условима.

Учитељи свију напредних народа имају оваке установе и настоје где год им се укаже прилика, да помогну ове своје установе. Тако треба и наше учитељство да ради и подиже и снажи своје установе.

„Школски Гласник“ излази у Новом Саду 15. и 30. дана сваког месеца осим јула и августа. Стаје на четврт године 2 К или 2⁵⁰ динара. Огласи се рачунају по 6, 5 и 4 К од четвртине стране, и то ако је оглас изишао у листу 1 пут или 1—5 пута или 6 и више пута. Рукописи и претплата шиљу се на: **Уредништво „Школског Гласника“, Нови Сад (Ujvidék).**

Издаје: **Ђока Михајловић**, учитељ.

Одговорни уредник: **Гавра Поповић**, умир. учитељ.

Штамарија Учитељског деоничареког друштва „Натошевић“ у Новом Саду.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА